

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

PRISPEVAJTE ZA
PARTIZANSKI SPOMENIK

V ŽELEZNI KAPLI

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 26. VIII. 1950

ŠTEV. 63 (335)

MOSTOBRAN

Most so gradili vse leto in nato so ga s svečanostjo predali ljudem, da bodo odlej lahko po njem potovali in tovarili.

Most smo pravzaprav gradili vsi skupaj; poleg delavcev in gradbenih strokovnjakov, smo bili na delu tudi vsi, ki smo obzirno garanje, žuljeve roke, odrekanje marsičemu, na kar bi človek na današnji stopnji že imel pravico), smo pravilno razumeli, kaj pomeni za vse nas zgraditev velikega mostu. Nikoli ni nihče izmed graditeljev, ki smo jih zgoraj našeli, pomislil, da bi most lahko služil kakršnim koli drugim namenom in vendar, ko je bil predan prometu, je padla iz nečednih ust beseda „mostobran“!

Vsi, ki smo se z dobro voljo zaлагali, (dobro voljo pa predstavlja v današnjem življenju našega delovnega človeka brezobzirno garanje, žuljeve roke, odrekanje marsičemu, na kar bi človek na današnji stopnji že imel pravico), smo pravilno razumeli, kaj pomeni za vse nas zgraditev velikega mostu. Nikoli ni nihče izmed graditeljev, ki smo jih zgoraj našeli, pomislil, da bi most lahko služil kakršnim koli drugim namenom in vendar, ko je bil predan prometu, je padla iz nečednih ust beseda „mostobran“!

Pet let je že od tega, odkar smo lahko gledali po naši deželi kolone premaganih fašističnih razbojnikov raznih narodnosti, ki so se v dneh kapitulacije tudi na naših tleh poskušali početi svoja zločinstva. Zaradi vsega tega je bilo morda možno, da bi pozabili na besedo mostobran, ki smo jo slišali v vojnih časih vedno ob priliki kadar je ena ali druga vojska hotela ohromiti ozemlje, s katerega bo ponovno napravila izpad proti nasprotniku.

Tudi v zadnjem razdobju smo slišali mnogokrat vojnouhujskaško filozofiranje o različnih mostobranih — raznovrstni politični pustolovci, agitatorji imperializma take ali druge barve uporabljajo to besedo. Celo na Koreji bodo baje ameriške čete ohranile le mostobran.

Sicer pa ni potrebna še posebna zgodovinska izobrazba, da bi pripodobne, kakor so to most, mostobran, pomenile za nas novost.

Propagatorji vpada proti vzhodu (drang nach Osten), mosta na Jadran (Brücke zur Adria) so smatrali, da je že napočil čas, da prično ponovno po starem načinu.

Ce se zavedamo, da je vsaka slučajnost le delček nujnosti, — in nujno je in zakonito za one sile v Avstriji, ki še vedno sanjarijo o velikem avstrijskem imperiju, da se poslužujejo preživelih nasilnih parol, da poskušajo dvigniti iz zapečka temne pustolovce iz dni tretjega rajha, da jih poskušajo obdati z glorijo patriotstva in domovinskih zaslug, da končno v danem času, ki so ga ocenili, da je primeren, ponovno nastopijo prekinjeno pot, kajti le za trenutek so se vsled neugodnih pogojev potuhnili — lahko pritrdimo ministru za trgovino, dr. Kolbu, ki je še posebej povdaril, da dogodek ter sestanek pri Miklavčevem ni slučajen, temveč zavestno in nameravano — to se pravi dobro premišljeno dejanje.

Opozorili pa bi ob tej priliki le na politično kratkovidnost, predvsem zaradi dejstva, da sta dva visoka uradnika naše države — zvezni minister za trgovino in izgradnjo dr. Kolb ter deželni glavar in vodja SPOe — zašla v goste k bivšemu vodji vsenemske špionaže SA-standartenführerju dr. Steinacherju.

K dogodku samemu je dalo dokaj zrel komentar deželno glasilo SPOe, — Die Neue Zeit —, (ki je prišlo, mimogrede povedano, v protislovje z dejanjem

deželnega strankinega vodje) in zaradi tega se bomo dela njegove kritike na tem mestu tudi poslužili. V članku „Ekstrature na Spodnjem Koroškem“ je nekdo zapisal nekako takole: „Ne za pomirjenje dežele, temveč za peščico „domovini-zvestev“, pri katerih prihajajo do izraza poleg njihovih nadpatriotskih čustev tudi njihovi nagoni po uveljavljanju in politične ambicije. Gospodje se niso še ničesar naučili v vseh teh težkih letih, drugače bi lahko spoznali, da take ekstrature, kakor je bila prireditelj „Zveze domovini-zvestih južnih Korošcev“ lahko le škodujejo mirnemu razvoju naše dežele.“

S takimi ugotovitvami se slovenski ljudje v glavnem strinjajo — pa bodisi nas bi kdo koli želel deliti na ta ali oni svetovnonazorski tabor, na črne, rdeče, bele ali kakršne koli Slovence, na radikalne ali nacionalno-komunistične. — Ob tej priliki pa bi hoteli zatrditi še, da ne le slovenskemu narodu, temveč slehernemu demokratskemu Avstrijcu mora biti tuj tak način vzpodbujanja šovinizma in narodne nestrpnosti kot smo ga lahko doživeli ob primeru otvoritve mosta pri Miklavčevem.

V letošnjem letu smo že mnogo govorili o dobrem sosedstvu med narodoma, o vlogi posredovalcev, in besedah so že sledila prva dejanja.

Nedvomno so to rezultati zalaganja demokratskih sil v naši deželi pa bodisi so to bili Avstrijci ali Slovenci. Koroški Slovenci znamo pravilno ocenjevati gostovanja naše visoke kulturne ustanove — ljubljanske orere, veseli smo bili mnogih športnih srečanj jugoslovanskih in avstrijskih športnikov (ta srečanja so dala tudi

vzpodbude naši mladini k športnemu udejstvovanju), z zanimanjem prav tako spremljajo iskanje poti za gospodarsko sodelovanje, ki pa z naše strani in morda še z marsikatero zasluži vsaj kritiko, da so oblastni gospodarski krogi pozabili iti v tem delu v širino, pozabili na našo gospodarsko organizacijo, Zvezo slovenskih zadrug, itd. — (s problemom se nameravamo ukvarjati še v bodoče).

Nedvomno so to poti zblizanja, nedvomno v dosedanjem zalaganju še niso bile izčrpane vse možnosti in ob obojstranskem zalaganju bodo lahko sledile vedno nove in nove vezi, ki bodo lahko v ponos naši deželi, v korist njenemu gospodarskemu, kulturnemu razvoju in njeni politični rasti.

V okviru takšnega ocenjevanja položaja pa moramo najostreje obsoditi nepremišljene, škodljive politične demonstracije, kakršna je bila ob priliki otvoritve mosta pri Miklavčevem.

V ozadju te in podobnih akcij stoje temne osebe, ki poskušajo prilezti s takimi prilikami kot legalizirani „narodni junaki“ ponovno na plan. Obsoditi moramo take ekstrature, ker si je le težko predstavljati, da so morda nekateri ljudje tudi naselili in šli na silo potegnjeni v spretno aranžirano provokacijo.

Ne moremo odbiti dejstva, da nacisti v okviru legalizirane politične stranke danes tako v deželnem zboru, kakor po naših mestih, trgih in vaseh ponovno poskušajo z raznovrstnimi grožnjami likvidirati še tisti delček šolstva, ki ima vsaj na papirju zagotovljeno, podučevati naš naraščaj v narodnem jeziku.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Brezposelna mladina

Brezposelnost mladine postaja zelo resen in dalekosežen problem. Po štastiki zveznega ministrstva za socialno upravo je bilo v letošnji pomladi pri delovnih posredovalnih uradih javljenih okroglo 18.000 brezposelnih mladincev v starosti od 14 do 18 let, med temi polovica, ki je iskala učna mesta. Število brezposelne mladine pa je, kakor je znano ustanovam, ki se s tem vprašanjem bavijo, v resnici veliko višje. Mnogo mladostnih se posredovalnih uradov sploh ne poslužuje ter se ne pustijo zaznamovati pri uradih za delo, ker itak ne pričakujejo posebnega uspeha. Dejanska številka brezposelnih, to je ne še v delovnem razmerju stoječe mladine, znaša gotovo 20 do 25 tisoč. Številke pa še daleč niso izčrpane. Letos na primer je zapustilo šolske klopi 66.200 šoli odrasle mladine.

Ta številka pa bo od leta do leta naraščala. Vzemimo samo povprečno 60.000 mladih, ki vsako leto iz-

stopijo iz šol in v kratki dobi desetih let, do leta 1960, bo 600.000 mladih ljudi, ki bodo hoteli delo in učna mesta in bi jih bilo treba sprostiti dodatno uvrščati v delovni proces.

Te ogromne številke naraščajoče armade brezposelne mladine grozeče opominjajo, da s sredstvi in načini sedanjega gospodarskega sistema nikakor ne bo mogoče rešiti tega perečega vprašanja. Sedanji preživeli gospodarski sistem kriči po temeljnih in globokih reformah, česar se dalekovidni in napredni sociologi in narodni gospodarji zavedajo ter bi bila snov za skoraj neizčrpne razprave. Brez dvoma bo ta mladina, ki hoče svoje mlade sile sprostiti za koristno in plodonosno delo, gonilna napredna sila novega, boljšega in vsem pravičnega gospodarskega reda. Vsak človek ima nepobitno naravno pravico do udejstvovanja, poklica in dela ter človeka vrednega življenja.

Nova belgijska vlada

Van Zeeland je sestavil novo krščansko socialno vlado, ki ji predseduje Joseph Pholien.

Pholien je rojen leta 1884 in je po poklicu pravnik. Leta 1938-39 je bil pravosodni minister v Spaakovi vladi. Zadnje čase je bil med najbolj vnetimi zagovorniki Leopoldo-

vega povratka.

V novi vladi je Van Zeeland zunanji minister. Joseph Meurice je minister za zunanjo trgovino in za evropski svet, Maurice Brasseur je notrajni minister, polkovnik Degreef je vojni minister, Van Houtte pa finančni minister.

Nov posredovalni predlog Indije

Indijski delegat v OZN, Sir Bengal Rau je izdelal nov predlog za „dokončno poravnavo korejskega konflikta“ in ga dal na vpogled šestim nestalnim članom Organizacije združenih narodov.

Kakor je iz poročil razvidno so zastopniki Norveške, Kube, Ekvadorja, Jugoslavije in Egipta indijsko resolucijo v njenih osnovnih potezah odobrili in zagotovili, da se bodo pogovorili s svojimi vladami.

Od stalnih članov Organizacije združenih narodov je baje tudi Francija odobrila indijski predlog. Mnenje političnih opazovalcev je, ako se ZDA, Velika Britanija in Sovjetska zveza, kadar bo ta predlog oficijelno predložen Varnostnemu svetu glasovanja vzdržijo, bo indijski predlog posegel konec vojne na Koreji.

Dobro poučeni krogi izjavljajo, da se Združene države Amerike po vsej gotovosti pri glasovanju o indijski resoluciji ne bodo poslužile pravice veta.

Denarni obtok v Avstriji narašča

Zadnje poročilo avstrijske državne banke z dne 31. julija je zabeležilo povečanje denarnega obtoka za 352 milijonov šilingov. Na podlagi tega je bil celokupni denarni obtok v Avstriji na omenjeni dan 5 milijard 857 milijonov šilingov, in se je nasproti poprejšnjemu stanju 5505 milijonov šilingov povečal kar za 7 odstotkov. To pomeni že precejšen inflacijski pritisk.

SPOe bo prevzela „Weltpresse“

„Weltpresse“, doslej organ britanske zasedbene sile, bo prešla po poročilih v dnevnem časopisju s 1. septembrom t. l. v last SPOe-ja. Nadalje poročajo, da je po sklepu „Socialistične tiskovne komisije“ baje predviden za glavnega urednika dosedanji urednik „Arbeiter Zeitung“ Alojz Piperger, ki je popolnoma desničarsko nastrojen. Piperger se nahaja trenutno v Ameriki, kjer obiskuje nek politično novinarski tečaj. Domnevajo, da bo list zastopal previdno stališče SPOe-ja, torej še bolj desno usmerjeno, kakor „Arbeiter Zeitung“.

Nova ofenziva proti mestu Taegu

Dva severnokorejska oddelka sta ponovno prodrla proti provizorični prestolnici Taegu. Približno 1500 Komunistov je na več mestih predrlo ameriške položaje in blokiralo za hrbtom ameriških enot cesto, ki pelje v mesto Taegu.

Ta napad je po mnenju ameriške tajne službe samo prvi, ker je pred mestom Taegu še pripravljenih šest komunističnih divizij na napad na mesto.

Tudi na južnem odseku so pričeli Severnokorejci ofenzivo proti glavni prometni poti, ki vodi od Pusan-a v Taegu v okolici Masan. Močen pritisk na mesto Masan se nadaljuje.

Na vzhodni obali so južnokorejske čete na svojem pohodu severno od пристanišča Pohang naletele na močan odpor.

Severnokorejski glavni stan pravi v nekem komuniqueju, da je Ljudska armada predrila ameriško obrambno črto pri mestu Masan in nadaljuje z ofenzivo.

General von Kleist - najnovejša informbirojevska laž

Informbirojevsko časopisje je v svojem klevetanju Jugoslavije preteklo dneve objavilo spet eno in sicer prav debelo in zlonamerno laž. Informbirojevski listi pišejo, da je Truman poslal maršalu Titu nacističnega generala in vojnega zločinca generala von Kleista za vojaškega svetovalca pri vojaških napravah za napad na Albanijo, torej za svetovalca v jugoslovanski generalni štab, da bi krojil načrte za omenjeni napad.

Kako je torej s tole informbirojevsko raco? Jugoslaviji ni bilo težko dokazati kaj je resnica in postaviti informbirojevski tisk na laž. Nacistični general Evald von Kleist je vojni zločinec in je spadal v tisto skupino vojnih zločincev tako imenovanih meddržavnih, katere po moskovski deklaraciji sodijo v vsaki državi, v kateri so za časa vojne zakrivali svoje zločine.

Že davno pred objavo resolucije Informbiroja so angleške oblasti na jugoslovansko zahtevo izročile von Kleista jugoslovanskim oblastem kot vojnega zločinca, katerega je bilo treba za vojne zločine soditi v Jugoslaviji. Vojaško sodišče v Beogradu je von Kleista obsodilo na 15 let ječe. Medtem pa, ker je von Kleist kot poveljnik fronte zagrešil vojne zločine tudi na ozemlju Sovjetske zveze, je bil na zahtevo sovjetskih ob-

Jugoslavija na filmskem festivalu v Benetkah

Dne 20. avgusta se je pričel v Benetkah XI. filmski festival evropskih držav. Za udeležbo na festivalu, na katerem predvajajo najboljše filme, izdelane v zadnjem letu, se je prijavilo dvajset držav. Med državami, ki sodelujejo na festivalu je tudi Jugoslavija. Festival je v veliki dvorani „Palazzo del Cinema“.

MOSTOBAN

(Nadaljevanje s 1. strani)

Doslej smo ob vsaki priložnosti slišali mnogo očitkov, da se moramo zavedati svojega položaja, da smo šovinisti, da zlorablamo avstrijsko demokracijo, da napenjamo lok itd. Če bi te besede bile naslovljene na pešičko političnih brodolomcev — nacistov v VdU — bi take ugotovitve zadele popolnoma v črno.

Ne bi se spuščali v globlja razglabljanja o demokraciji, vendar eno je sigurno, da zahteva nekega malega naroda, da se njegovi sinovi in hčere vzgajajo v narodnem duhu, uče in spoznavajo kulturo v materinščini, imajo možnost občenja v materinščini, imajo možnost gospodarskega, kulturnega in političnega uveljavljanja, ne more biti izraz šovinizma.

Drugo vprašanje demokracije pa je nedvomno vprašanje raznovrstnih groženj, ki so stalno na sporedu. Če govorimo o dogodkih, ki so že za nami in ki naj bi vsa skupnost pripeljali do novih spoznanj, potem moramo tudi ob tej priliki poudariti, da smo se v minuli dobi marsičesa naučili.

V zgodovini koroških Slovencev lahko beležimo dni, ko so fašistični zločinci zabili na vse naše domačije napise: „Kaerntner sprich deutsch!“ in smo lahko v materinskem jeziku samo še šepetali; spominjamo se dni, ko so vozili izseljence iz naših domov; spominjamo se dni, ko so naši rodoljubi ležali vsi pretepeni po cementnih tleh v celicah celovških jetnišnic ali pa predstavljali del armade sužnjev po nacističnih koncentracijskih taboriščih; spominjamo se dneva, ko so na Dunaju padle glave Selskih rodoljubov — beležimo pa poleg gornjega tudi bataljone, odrede borcev partizanov, ki so nudili zavetišče vsakomur brez razlike na narodno ali svetovnonazorsko pripadnost, beležimo družine in družine, ki so prehranjevale to našo ljudsko protifašistično vojsko, ki so posredovale, da so našli pot k nam tudi avstrijski rodoljubi, ki so hoteli skupno z nami likvidirati nasilje, temo, barbarstvo — skratka fašizem v celoti.

lasti 5. marca 1949 izročen organom Sovjetske zveze. Beograjska „Borba“ je objavila fotografijo dokumentov iz katerih je razvidno, da je bil omenjenega datuma von Kleist izročen sovjetskim oblastem in sicer sta ga predala major Dobrivoje Babič in poročnik Ivošević Djuke Gojko, prevzeli pa so ga generallajtnant Belkin, major Kamenkovič in major Tkačenko. Zapisniki predaje so bili od obeh strani lastnoročno podpisani. To pomeni, da von Kleist ni

mogel biti izpuščen na svobodo s strani beograjske vlade in postavljen za svetovalca jugoslovanskega glavnega štaba, ker se nahaja od 5. marca 1949 ne več v Jugoslaviji temveč v Sovjetski zvezi.

Po vsem tem menda ni potrebno govoriti o morali informbirojevskih listov o verodostojnosti protijugoslovanskih člankov, ki jih ta glasila iz dneva v dan prinašajo svojim bralcem.

„Jugoslovanski dan“ v Chicagu

Ob priliki jugoslovanske razstave na mednarodnem sejmu v Chicagu je klub prijateljev nove Jugoslavije v Chicagu priredil „Jugoslovanski dan“, ki se ga je udeležilo veliko število Američanov jugoslovanskega rodu iz Detroita, Clevelanda, Pittsburgha in Chicaga. V natlačeno polni dvorani je začel prireditev predsednik kluba prijateljev nove Jugoslavije Milan Maretič, za njim pa je zbor „France Prešeren“ zapel ameriško in jugoslovansko himno in več jugoslovanskih narodnih pesmi. Potem je imel glavni sekretar „Podporne enote“ Winter govor, v katerem je poudaril, da Američani jugoslovanskega rodu občudujejo veličastne uspehe Jugoslavije in da so navdušeni nad jugoslovansko razstavo, kjer so lahko videli, kako jugoslovanski narodi odločno korakajo po poti zgraditve svojega lepšega življenja.

S proslave „Jugoslovanskega dneva“ sta bili poslani brzojavki predsedniku vlade FLRJ maršalu Titu in Nacionalnemu komiteju za obrambo miru.

V brzojavki maršalu Titu je reče-

no: „Prisrčne pozdrave pošiljamo Vam in po Vas jugoslovanskim narodom. Z velikim zadovoljstvom smo gledali jugoslovansko razstavo, ki nam je znova pokazala, da jugoslovanski narodi s hitrimi koraki gradijo svojo državo in lepše življenje.“

V brzojavki Nacionalnemu komiteju za obrambo miru je rečeno: „Zbrani na proslavi „Jugoslovanskega dneva“ v Chicagu Vam pošiljamo tople pozdrave v prepričanju, da boste še nadalje delali za mir in varnost na svetu. Pozdravljamo Vašo zadnjo resolucijo, v kateri vabite vse iskrene prijatelje miru, naj pridejo v Jugoslavijo in se na svoje oči prepričajo, ali se Jugoslavija pripravlja na napad na katerega koli sosedu in ali se v Jugoslaviji gradijo vojaške baze zapadnih sil, kakor to trdi sovjetska propaganda, in da naj se podobna anketa izvede tudi v sosednih vzhodnoevropskih državah. Kot Američani jugoslovanskega rodu bomo še nadalje delali za kar najtrdnjše odnose med narodi Amerike in Jugoslavije, v njihovo korist in v korist ljudi na svetu.“

dala pojasnilo, da je bil uporabljen državni denar in da je zlorabo izvršil referent za kulturna vprašanja pri deželni vladi, ki je le na tak način ustvaril štafažo za celotno prireditev).

K tej ugotovitvi bi ponovno pripomnili, da so nedavno padle besede, da ni sredstev za naše izseljence; nadalje so v neki občini — Bekštanj — odklonili splošno ljudsko podporo za vojne invalide in jo prav tako rezervirali v podobne namene, kakor je to bilo v slučaju Miklavčevega, kljub predlogu in protestu slovenskega odbornika!

Prav tako, kakor je trdna prva postavka naše sigurnosti za bodočnost, je in bo tudi v bodoče najboljša obramba proti vsem sličnim mahinacijam temnih sil naše vztrajno delo na poglobljanju bratskih odnosov med obema narodoma, medsebojno spoznavanje, delo na kulturni, gospodarski in politični izgradnji v naši deželi ter pred vsem osnovno zaupanje v vse pozitivne sile tako avstrijskega kakor slovenskega naroda, brez razlike na svetovni nazor, v eni edini osnovni misli — v zlaganju za enakopravno sožitje obeh narodov in za čim popolnejše in širše uveljavljenje demokracije v naši deželi.

Prav to pa bo najboljša garancija, da bo koder koli in komur koli uspelo zlorabiti raznovrstnih slabosti, ki bede nad nami kot preostanek preteklih dni, da ne bo uspelo uporabiti širokih ljudskih množic kot mostobran za pohod šovinizma, rasizma, raznarodovanja, skratka vseh slabosti, ki so nasprotno človečanstvu, ki služijo pešički osvajačev za zatiranje delovnih ljudi in narodov, kar se danes z naravnost vražjo spretnostjo poskušajo obnavljati taki zakleti sovražniki svobode, raznovrstni agenti raznovrstnih imperializmov, med njimi tudi organizator vsenemške totalne hitlerjevske špionaže — danes na Koroškem polfevdalni veleposestnik SA-Standardartenführer dr. Steinacher.

Mostovi, ki jih bomo gradili mi delovni slovenski in avstrijski ljudje, pa bodo nedvomno bolj trajnega značaja, kot so fevdalni, imperialistični, fašistični in kdsivedi še kateri apetiti in mostobranci vprašenih hitlerjevskih adjutantov.

Velesejm v Zagrebu

Le še nekaj tednov je do začetka letošnjega zagrebškega velesejma, ki bo v času od 23. septembra do 8. oktobra 1950. Že iz dosedanjih priprav moremo sklepati, da bo četrti velesejm doslej največji in da bo imel še večji uspeh kakor prejšnja leta.

Že prva zagrebška velesejmska prireditev leta 1947, je vzbudila zelo veliko zanimanje ne le v državi, temveč tudi po svetu. Tedaj so razstavili 820 vrst različnih izdelkov. Velesejm je dan za dnem obiskovalno na tisoče obiskovalcev. Skupno si je velesejm ogledalo okrog četrto milijono ljudi.

Leta 1948, je velesejm zavzel precej večji obseg. Razstavljalo je 1148 proizvajalcev nad 2000 izdelkov. Velesejm si je ogledalo okrog 300 tisoč obiskovalcev.

Lanska velesejmska prireditev je bila še posebno velika, kar sprevidimo zlasti iz števila izdelkov; skupno so razstavili 2500 vrst izdelkov. Največji poudarek in pomen lanske razstavi pa so dale nove vrste domačih izdelkov, ki jih je bilo okrog 500. Obiskovalcev je bilo skoraj pol milijona.

Po udeležbi držav na letošnjem velesejmu bo prireditev imela v resnici mednarodni značaj. Doslej se je priglasilo 14 držav: Italija, Avstrija, Zahodna Nemčija, Anglija, Francija, Švica, Belgija, Nizozemska, ZDA, Švedska, Trst, Egipt, Danska in Grčija. Prijave tujih razstavljalcev še vedno prihajajo. Tuje tvrdke bodo razstavljale bodisi kolektivno, n. pr. avstrijske ali samostojno, kakor belgijske, egiptске, švicarske, italijanske in druge. Tuja podjetja bodo razstavljala v paviljonih starega dela velesejmišča, domača podjetja pa v novem delu.

Kratke vesti iz Jugoslavije

V Cerknem bodo zgradili veliko elektrogospodarsko žolo. Nova žolska ustanova bo največja industrijska žola na Primorskem.

V Svetozarevu gradijo tovarno kablov, ki bo imela velik pomen za elektrifikacijo Jugoslavije. Letos bodo končali 4 poslopja.

V Šibeniku bodo zgradili nov vodovod. Stari vodovod je zadostoval za približno 10.000 prebivalcev. Sedaj je število prebivalstva naraslo in so se tudi potrebe po vodi povečale.

V Nižu gradijo veliko tovarno radijskih in rentgenskih aparatov. Tovarna bo potrebovala mnogo svetilnega plina pri proizvodnji elektronk. V ta namen so zgradili plinarno.

V Beograd je prišla skupina španskih antifašistov, invalidov Španske državljanske vojne. Iz Beograda so odpotovali v Dubrovnik, kjer bodo kot gostje Zveze vojaških vojnih invalidov prebili dalj časa na oddihu in okrevanju.

V Amsterdamu gradijo tretjo 9000 — tonsko motorno ladjo tipa „Srbija, ki bo dobila ime „Slovenija“. Vozila bo z brzino 16 milj na uro. V kratkem bodo začeli graditi četrto ladjo tega tipa, ki bo dobila ime „Črna gora“.

Zagrebška univerza je po osvoboditvi dala že 3000 diplomiranih strokovnjakov, in sicer 432 zdravnikov in 453 inženirjev. Na ekonomski fakulteti je diplomiralo 400 študentov, na kmetijsko-gozdarski 263, na pravni 356, na filozofski 200.

Vsa Makedonija je slovesno proslavila svoj največji praznik Ilinden. V mnogih mestih so bile razstave, odprli so nove muzeje, v Skoplju je bila slavnostna akademija v narodnem gledališču.

Na avtomobilski cesti Beograd—Zagreb se bo naglo razvil avtomobilski promet. Z avtobusom bo trajala vožnja iz Beograda v Zagreb 7 ur, medtem ko znaša vožnja z brzovlakom 8 ur in pol. Najprej bodo uporabili za avtobusni promet 4 nove velike avtobuse s priklopniki, ki bodo lahko hkrati prevažali od 90 do 100 potnikov.

FRANCE KOSMAČ:

ZGODBA ŠTEFANA KRANJCA

I

Štefan Kranjc se je udeležil vsake lumparije, ki so jo študentje šeste razreda gimnazije uprizorili profesorjem. Toda globoko v svoji notranjosti je bil Štefan plaho bitje. Na zunaj so včasih razkrivale to čudno plahost le njegove velike, vodeno-sive oči. Pogled teh oči se je zdel poln gotovosti in moči, toda ne dlje, kot nekaj trenutkov. Ko je Štefan prvič trenil z njimi, so se mu skalile in človeka, ki je govoril z njim, je spreletel mučen občutek. Gledale so mimo.

Če je sedel mirno v žolski klopi, je venomer strmел predse, ko da mu je nerodno sedeti med skrbno zlikanimi meščanskimi študenti — kajti obleka Štefanova je bila ponošena in večkrat zakrpana. Seveda je Štefana grizla sproščena veselost rdečeličnih tovarišev, še bolj njih brezskrbno in lepo življenje. Spočetka se tega občutka ni zavedal. Ko pa je šel nekoč s tovariši v Tivoli, so srečali na klopi dekleta. Prijatelji so bili prešerni in zgovorni, sam pa se je nenadno zasačil v globokem, čudnem molku. Ko je hotel spregovoriti, mu je pogled postal zbežan in v licih je čutil vročico.

Seveda bi to šlo mimo njega. Toda v žolskem prepiru mu je zabrusil tovariš:

„Kaj boš ti, reva, raztrgana!“

Drugič pa je slišal študente, ki so se pogovarjali, kdo vse naj bi bil na domači zabavi:

„Tega Štefana rajši ne! Kar poglej ga, kakšen je!“

Študentje niso vedeli, da je bil Štefan tako blizu, sicer morda ne bi bili tako trdi z njim. Toda Štefan si je zapomnil in se zaprl vase.

Zresnil se je. Romani ameriškikh junakov dela, zaslužka in slave so se mu kmalu zazdeli puhli. Občutil je bedo svoje matere, ki je morala zaradi njega sliskati iz sebe dragocene kaplje krvi. Spomnil se je vsega materinega trpljenja, ko je morala zaradi njega garati po stanovanjih: Slabo se je učil v nižji šoli in je moral dvakrat ponavljati. Oprjel se je učenja. V knjižnici je našel povesti Gorkega in ob njih se je še bolj zresnil.

Ko so prišli Italijani, ga je nekega dne pocukal za rokav delavec, ki je stanoval v isti baraki v Zeleni jami.

„Štefan, veš kaj je OF? Si zadovoljen, da so Lahii tu? Nisi! Na Poročevalca! Preberi ga sam in ga daj naprej!“

Tako se je začelo. Štefan je bral vse po vrsti in natanko. Kmalu je bil ves v ognju. Mati ga je večkrat spraševala, čemu hodi tako pogosto doma. Ni ji odgovarjal. Zveza sem, zveza tja, Poročevalec, listi, akcija pri kolodvoru, akcija na pokopališču — dokler ga niso fašisti zgrabili in zaprli. Tedaj je postalo materi jasno. Jokala je dan in noč za njim, hodila od Poncija do Pilata, da bi o Štefanu kaj izvedela, toda nič. Gara-la je že naprej — in upanja, da sin spet pride, ni izgubila. Toda skrb je bila vedno hujša in grenkejša in bolezen se je je prijela. Medlo upanje in skrbi so ugasnile, ko je ugasnilo njeno življenje.

Štefan je bil v zaporu blizu Rima. Sojetniki so bili ljudje, ko da jih sreča po dolgem času — stare znance. Hej, to so bili razgovori! Štefan je rasteł, pred očmi mu je vstajal nov svet. Njegova domišljija je gradila zdaj drugače, kot nekoč, vse lepše. Seveda, trpljenje, uši, zapori, trd boj — vse to prej — potlej pa življenje.

II

Ko je razpadla Italija, je po čudnih potih Štefan Kranjc le prišel iz

zapora in končno izstopil na ljubljanskem kolodvoru. Mati mu je umrla, kaj naj bi stikal okrog znancev? Nikamor!

„Ne grem, mati, na tvoj grob! Grem v partizane in blizu si bova!“ Res je odšel in vstopil v odred. Borba ga je vsega prevzela.

V odredu je bila bolničarka Majda. Lepo rasla, vendar prej šibka, kot močna deklica, črnih las in črnih oči. In na levem licu se ji je delala jamica majhna in zelo, zelo prijetna. Štefanu so obstale oči na njej.

Nekoč — preden je odšel v odred preko železnice, so počivali na grebenu v majhni vasi. Tedaj je sedel k nji in ji je povedal: „Imam te rad!“ Tedaj so se odprle sive Štefanove oči, v katerih je dotlej vedno nekaj igralo kot kaplja grenkobe. Noč se je razcvetela pred njim: Široko obzorje ga je prevzelo, kot da ga še nikdar ni opazil. Veter je mahoma božal z mehko roko. Obrisi drevja bližnje hoste so bili kot temne postave, dobrotno sklonjene nad njim, oblite s svetlobo mesečine in samih nebeških zvezd in iz bajte je zažarela majhna topla luč, ko da mu je v srce posvetila in ga ogrela.

Majda ga je pobožala v zadregi, kajti tolikokrat sta že govorila in vedno je tako čudno od nje odšel... Dvignili so se in že so morali naprej. Z Majdo sta se imela od srca rada.

Zgodilo pa se je, da so sredi pomladi prinesli Majdo s položaja mrtvo. Ko je obvezovala prav za položajem ranjenca, je prifrlela mina in padla blizu nje. Majde ni bilo več.

Štefan je bil v drugem bataljonu. Kako vse drugače je živel, odkar sta se z Majdo prav tiho pogovarjala v tisti noči. Razširile so se mu rame, bil je razigran in vesel in pogumnejši. Ko so se tega lepega pomladnega večera po borbi umaknili, pa je zvedel, da Majde ni več. Sedel je na zemljo in zaril bi se vanjo od črne

Fran Milčinski:

Gospod in hruška

Vroče je bilo. Gospod je sedel pri kosilu ter se ves pošan trudil z vilicami in nožem. Ko ni mogel več, je globoko zasopel, se naslonil nazaj in začel prestiti čas. Že ga je napredel precej vatlov, kar mu je obstal pogled na rumenih hruškah, ki so vabljivo visele pred oknom na vrtu. „Lačen nisem,“ je pomislil gospod, „ali te vrste hruške poznam? niso ne presladke ne prekisle in močno sočnate: dobre bi bile za žejo.“

Poklical je medveda, ki ga je imel v službi, da mu je čebele ravnal, ter mu ukazal, naj mu natrese hrušk. Medved se je vdano priklonil in odhacal na vrt. Spotoma mu je šinil v glavo pomislek, češ ali je dolžan izpolniti ukaz, ko je vendar nameščen prav za prav le za čebele. Sedel je v senco in premišljeval kočljivo vprašanje.

Gospod je pihal za mizo sapo iz za debelih usnic pa gledal in čakal, da počno padati hruške. In ker je bil tak, da ni mogel biti nikdar trenutek brez dela, je predel čas. Napredel ga je spet vatel, dva, napredel tri, hruške pa so še zmerom mirno visele in se mu vabljivo smejale skoz okno. „Ali bo kaj ali ne bo nič,“ je dejal in poklical lovca. „Lovec, stopi, stopi s puško za medvedom — tebe se boji — naj mi že vendar potrese hruško, da bodo hruške padale!“

Lovec po vojaško pozdravi in strmo odkoraka. Zunaj pa sede na prag, potegne pipico iz žepa, kamor jo je bil v naglici vtaknil, si jo zapali in zamrmra: „Zdajle je opol-

žalosti. S koščeni rokami je drhte brodil po svojih plavih laseh in dolgo, dolgo strmел predse s praznimi, suhimi očmi.

„Bij ga, bij, Švaba z vso močjo.“ Saj ni mislil tako — vse njegovo bitje je tako začutilo in zaživelo.

Prišlo je povelje: Štefan Kranjc mora preko Savinje z nekaj ljudmi in vzpostaviti zvezo. Ustanovili kurirsko postajo in — takoj na pot.

Šli so in srečno dosegli reko. Sedaj pa bo treba preko! Reka je droča, mostovi zastraženi. Ljudje, prestrašeni nenadnega obiska, niso mogli povedati kaj koristnega. Toda nekdo je vendar pokazal, kje bi se dalo priti preko mostu in kako. Strazha hodi gor in dol. Ne stoji na mostu. Ko gre proč, se je treba splaziti na most, potlej pa počasi lezti naprej. Tako drug za drugim.

Res so počakali večera in se splazili na most. Toda, ko so bili sredi mosta, je posvetila mahoma na nje luč. Izdani, ali kaj? Luč je ugasnila. Nad glavami so vzdrdrali rafali. Štefanu je zastala kri v žilah. Če vstanem, je konec. Videl je tovariša, ki je vstal, in se je prevrnil — zadet. Drugi je tekел preko mosta. Štefan se je prihulil in se začel počasi plaziti nazaj do brega. Skočil je preko škarpe, prav k vodi. Ob vodi se je plazil naprej.

Takole se skrijem, počakam ugodne prilike in jo mahnem preko. Zvezo moram vzpostaviti. Aha, grmovje! Hu, koprive, robidovje!

Peklo ga je v roke. Dražje je zaškripalo pod njim. Dosegel je gostejše grmovje in legel. Nemški žandarji so še bili na mostu in svetili sem in tja z baterijami. Štefan je začul korake na škarpi nad seboj. Korake ob vodi... Kaj zdaj? Obrnil se je in dotipal bombo...

V hipu je začutil mrzle roke na vratu.

„Hudič!“ je zaškrtal in hotel udariti z bombo ob kamen. Toda krog in krog mehka zemlja...

Noč je bila vse temnejša in vtil se je gost in težak dež.

III

Štefan ni izgubil upanja. Ko so ga prepeljavali od komande, je povsod eno in isto govoril. Čakajte, si je mislil, potuhnem se, potlej pa vam že pokažem.

Imel je srečo. Čeprav je navedel svoje prave podatke, niso našli nobenega pravega dokaza proti njemu. Iz zapora v zapor je romal, vseeno mu je že bilo kje je. Toda na znotraj ni popustil: Živeti, živeti, toda poplačati klobute in brce! Maščevati mater! Maščevati Majdo! In je zaškrtal z zobmi.

Res je imel slabe trenutke, ko ga je prevzela popolna apatičnost. Vsaj je bilo vseno. Naj se zgodi kar koli. Pri zadnji razpravi bi se bil kmalu zarekel. Toda šlo je. Bedasti Frici naj si le ubijajo glave, če si hočejo! Za mater, za Majdo, za vso sramoto jim moram plačati! Ne smem popustiti! Zato pa je treba predvsem živeti.

In so ga vprašali nekoč: Hočeš h gestapu?

Pred seboj je videl izpit, ozek obraz švabskega oficirja, debelušno, bedasto lice vojaškega sodnika in sladek, ostudno sladek obraz Nemca v civilu, ki ga je vpraševal. Za seboj je čul trdo stopanje straže po hodniku. Pred očmi mu je vstala podoba Majde: Joj, kako bi me ona zaničevala... Joj, kako se tudi sam zaničujem... Toda maščujem se! Zato pa je treba živeti. V ušesih mu je šumelo vprašanje. Hočeš h gestapu? In odvrnil je:

Hočem! Vse se je zgodilo v hipu.

Ko je bil mesec dni na pripravljalnem kurzu, se je popravil in prišel k sebi. Vsa pravila službe je točno izpolnjeval.

Sivi dnevi so tekli, tekli — Štefan pa je postal v očeh gestapovcev vreden zaupanja in časti, da gre na poskusno patrolo.

Ko je sedel v kamionu, ki jih je peljal na „položaj“, mu je v vsej (Nadaljevanje na 4. strani)

ni zganilo: hruške so mirno visele pred oknom, medved ni potresel drevesa, lovec ni sprožil v medveda, palica ni naklestila lovca. Tedaj se je gospod razrdil. „Glej, glej,“ je dejal, „družina se mi torej očitno upira. No, počakaj, drhal, jaz ti posvetim! Ogenj, ukažem ti, pojdi in brez usmiljenja ožgi palico, da bo palica udarila po lovcu, da bo lovec streljal na medveda, da bo medved potresel hruško, da bodo hruške padale!“

Ogenj se prikloni tako vdano, da obližne tla, in švigne iz sobe. A glej, izpred vrat opazi, kako se objemajo drevo in medved in lovec in palica pa si prisegajo večno prijateljstvo. To ga tako ogreje, da skoči na klop in s plamenečo besedo iskreno nazdravi vročemu bratroljubju, ki žari vsem v vnetih srcih.

Gospod pa je čakal tako dolgo, da je naposled obupal. Vstal je, odprl vrata in stopil na prag. Stopil je na prag in potegnul sapo — ali ni mu bilo treba kaj reči: ogenj ga zagleda, šine s klopi, smukne zbežan sem, sikne tja, osmudi palico, da lopne prestrašena po lovcu, puška počí in pogodi gospoda v nogo, medveda v šapo, kosmač zatuli, se zaleti v drevo in hruške se usujejo. Prek njih pa se dreve medved in lovec, palica in ogenj in gospod: v hipu so pomendrane, ogenj švigne na streho in jo zapali, vsa družina pobegne, ostane ta še gospod in hruška.

Gospod sede v travo; žalosten si briše rano in gleda v gorečo hišo. Hruška pa ne utрпи, da bi ne razodela svoje modrosti: „Kaj ti pravim, gospod? Sam bi si bil šel po hruške, pa bi vsega tega ne bilo!“

To je res, toda pomislite, kje bi bila potem ta storija!

JELENOV ŽLEB

Velikanski gozd košatih orjakov je le redkokdaj zmotil v njegovi tihoti hrup človeka. Le ob cesti, ki vodi iz Rakitnice mimo Glažute proti Travniku je včasih udarila sekira.

Tokrat pa je ves gozd bobnel. Čudne reči, ki so se dogajale po vsem svetu, so zmotile tudi enakomerno življenje kočevskih gozdov. Tihemu šelenstenju listja, šumu bežeče srne, lomastenju medveda, pokanju suhih vej pod nogami divjega prešiča, vsemu temu čudovitemu življenju gozda se je pridružilo še nekaj grozotnega: glas vojne. Grmeče topovskih granat in avionskih bomb so spremljale strojnice, ki so regljale hitreje kot največje klepetulje, ko barantajo na trgu za pol litra stročjega fižola.

Zgodilo se je tako kot navadno. Partizani so odbili vse napade Italijanov, čeprav je bilo fašistov mnogo več in so bili najmoderneje oboroženi. Tudi tanki in letala niso nič opravili proti partizanski hrabrosti. Zvečer, ko je sonce zašlo, so se Italijani umaknili v postojanko v Ribnico. Partizani pa so pod streho vejevja košatih dreves prespali noč, kajti zjutraj jih je čakala dolga pot.

Cesta skozi Jesenov žleb je precej vijugasta, sedaj navzgor, sedaj navzdol, ovinek, spet navzgor, spet ovinek in spet navzdol. Takšen je pač svet tam okoli. Vode tam ni, le redko kje je kaka mlakuža. Pred nami pa se je nenadoma pojavil pravi rezervoar. Rezervoar je nekakšno zbirališče in skladišče za vodo. Iz cementa je in voda se v njem nabira. Tudi ta rezervoar je bil poln vode. Dovolj jo je bilo za borce Cankarjeve in Gubčeve brigade, konji in muhe so si napolnili z njo velike trebuhe, pa jo je še nekaj ostalo.

Levo od rezervoarja pa je bilo za bitih v zemlji nekaj križev, na njih pa je pisalo v italijanskem napisu: Za domovino padli italijanski vojniki divizije „Macerata“. Kurir Miško se je zasmejal:

„Ha-ha, kaj so že pozabili, kje je njihova domovina?“

In na obeljeno deblo med grobovi je s svinčnikom napisal:

„Kaznovani fašistični zločinci, ubijalci naših mater in sester, požigalci slovenskih domov.“

Kolona dveh brigad se je spet vila po vijugasti poti proti Jelenovemu žlebu. Harmonikarji po bataljonih so igrali koračnice — noge se kar same pregibajo, če jih poganja takt pesmi.

Nekje spredaj je zapel rafal. Enkrat... še enkrat... in še enkrat... Gotovo je kdo zagledal srno, pa jo je. Ali pa morda medveda? A kolona se je ustavila. Harmonikar v Gubčevi je še kar naprej igral, ker je mislil, da je samo kakšna zapreka in se bo kolona spet kmalu premaknila. Takrat pa je pridiral na konju komandanta cone Milovana njegov kurir predal komandantu Gubčeve listič.

„Od komandanta! Nujno!“ je zakričal, obrnil konja na zadnjih nogah in zdirjal z njim nazaj k svojemu komandantu.

Komandant brigade je preletel vsebino lističa in kriknil komandantu drugega bataljona:

„Drugi bataljon naj takoj obkoli koto 940, se spoji s prvim bataljonom Cankarjeve, zasede greben in udari po sovražniku. Delajte hitro, naglica bo odločala o zmagi!“

Drugi bataljon Gubčeve je kar v teku krenil na določeno mesto.

Spet je pridiral kurir komandanta cone, tretji bataljon Gubčeve je šel zavarovat hrbet koloni. Potem so se odprla žrela tisočim jeklenim pošastim.

Ené so bruhale ogenj za zmago pravice, druge za obstanek vseh krutosti fašizma. Puške in strojnice, minometi in bombe, vse se je segre-

valo od hitrega delovanja. Pa vendar ni tehnika odložila zmage. Italijani so imeli moderno orožje vseh vrst. Toda pogum in spretnost je bilo seveda na naši strani.

Italijani so nam postavili zasedo. V bregu nad cesto so razmestili moštvo. Udariti so hoteli po naši koloni, jo pognati pod cesto, kjer je bilo globoko brezdno. Dober načrt, če bi jim uspelo.

Zgodilo se je namreč prav narobe. Mi smo Italijane pognali v brezdno, kolikor jih ni že med bojem padlo.

Dve uri po prvih streljih so se oglašali le še posledni, ki so končali s kakšnim fašistom, skritim za grmovjem. Na cesti pa se je kopičilo vedno več plena. Šestnajst lahkih, dvanajst težkih strojnic, minometi, puške, bombe, oddajna postaja, v kateri je bil še duplikat poslednjega italijanskega poročila, ki je pravil: „Spopadli smo se. Kmalu bomo zmagali!“ Municija, pištole, ure, hrana — vsega je bilo dovolj. Na cesti so bila nagromadena trupla italijanskih vojakov. Valiti smo jih morali s poti, da smo lahko nadaljevali pot.

Komandant cone je prijezdil nazaj. Ustavil se je pri ranjencih. Miren kot vedno, jim je spregovoril:

„Tovariši, dobro ste se borili. Šest in dvajseti marec 1943, bomo že dolgo pomnili. Jelenov žleb nam bo ostal za vedno v spominu. To je bila prelomnica v našem bojevanju. Pokazali smo, da nismo samo hrabri,

ampak se tudi znamo vojskovati. To je uspeh našega vojaškega učenja. Izbrali smo si pravilne položaje, na katere sovražnik še mislil ni. Zato smo zmagali.“

Ranjeni mitraljezec Saša iz drugega bataljona Gubčeve, ki mu je krogla prodrla prav nad srce in tam obtičala, je sam zase šepetal:

„Nisem se hotel vaditi v streljanju in iskanju zaklona. Mislil sem, da že vse znam, da mi več ni potrebno...“

Spet se je pomaknila kolona po tajinstveno molčečem gozdu. Kolona, drug za drugim, je z zaupanjem stopala v nove dni.

Saša je nepremično ležal na zasilnih nosilnicah iz šotorskega krila, na katerih so ga nosili štirje tovariši. Ko je prišel do njega zdravnik dr. Marjan, ga je Saša tiho vprašal:

„Tovariš doktor, ali bom umrl?“

„Kaj še! Če si se že tri ure obdržal, se boš še naprej. Samo voljo moraš imeti, saj ni tako nevarno, kot izgleda!“ Zdravnik Marjan je imel že navado, da je vsakega tolažil, a tokrat je mislil resno. Saša mu je tudi verjel in odgovoril:

„Ko ozdravim se bom pa učil, vse, samo da bom dober in sposoben vojak.“

Kurir Miško, ki je tekal ob koloni, je slišal ta pogovor in zamrmral: „Da, učiti se bo treba!“

Sergej Vošnjak

Zgodba Štefana Kranjca

(Nadaljevanje s 3. strani)

gnusobi vstala pred očmi podoba življenja teh ljudi. Brskal je po spominu in ugotovil, da so bile njegove prejšnje predstave o gestapu naravnost lepe, čeprav so bile strašne.

Na prvem pohodu se je dodobra prehladil, tako, da je moral ostati na ležišču. Po tednu dni mu je bilo bolje. Šef je imel popolno zaupanje vanj in tako je dobil puško. Kmalu so ga poslali v patrolo z dvema gestapovcem. Izvedeti morajo za partizanska taborišča. Z avtomobilom so se zapeljali do vnožja Pohorja in izstopili. Preoblekli so se v razcapane obleke in si deli na glave titovke.

„Dober partizan sem postal!“ se je ironično samemu sebi nasmešnil Štefan. Toda v prsni mu je zagorela iskra: morda bi danes lahko spet prišel do svojih. Toda kako?

Gestapovca, ki sta bila z njim, mu očitno nista toliko zaupala, kot šef. Ko so prišli do gozda, je moral hoditi pred njima. Štefanu je začelo srce razbijati prav pri vratu: Puško imam! Nabito. Samo sprožim. Toda... Za menoj sta! Dva! Tako so prišli do vasi, visoko v hribih. Pili so in se smejali. Štefan se je napil. No, Štefan — se je vjel — do sedaj nisem vedel, da znaš tako grdo kvantati!

Zjutraj pa so šli naprej. Vodja patrole je poizvedoval pri domačinih kako in kaj. Partizansko taborišče je nekaj ur od vasi v gozdu. Ozka, kamenita pot, prvi vodja patrole, drugi Štefan, tretji drugi gestapovec. Štefan je iskal prilike: Zdajle moram. Najprej poderem prvega. V hipu se moram obrniti nato še drugega. Kaj pa, če medtem že drugi ustrelijo...

Prišlo je tako, da je bil Štefan zadnji. „Zdajle moram zdajle...“ Ze je držal za petelina... Spet so šli naprej in spet se je isto ponovilo. Okrog poldneva so odprli konzerve in se zlekli v travo. Jedli so in se domenili, da počakajo na kakega partizana v zasedi. Prišel je večer. Nikogar. Napravili so si ležišče iz vej in legli. Vso noč ni Štefan zatis-

nil očesa. Stokrat je premožgal situacijo, stokrat se je obrnil na ležišču.

Jutro je vstajalo. Bleda svetloba je curljala med vejami, po deblih in v travi, v trudne Štefanove oči. Vstali so in se namenili naprej. Hodili so dve uri. Na mah začujejo korake. Iz za ovinka sta se prikazala dva partizana.

Vodja patrole se je hitro znašel. Povprašal ju je: „Kje je divizija? Izgubili smo se!“

Partizana sta pokazala z roko. Štefan pa je stal prav zadaj in se naslonil na travno rušo ob poti. Z očmi je partizanoma pomežiknil in jima grozeče pokazal na gestapovca. Partizana sta razumela in mahoma skočila v hosto.

Vodja patrole se je nasmešnil in sedel. Krucefiks, dobri smo... V Štefanu je zavrela kri. Čutil je žilo na vratu, na sencih, jezik suh, toda roka, roka mirna... Še sam ni vedel, kdaj je premaknil zapirajo, nameril in sprožil... naravnost v glavo gestapovca. „Brzostrelka je moja“, je pomislil. V hipu je repetiral in nameril slepo na drugega, ki se je pognal medtem proti hosti. Štefan je sprožil. Kopito ga je udarilo v lice. Roka mu je popustilo, puška mu je padla na tla, omahnil je tudi sam. Toda že se je zdrnil iz hipne omotice in bil pri vodji patrole: „Mrtev“.

Lomastenje je bilo čuti v smeri, kamor je bežal drugi, toda kmalu je vse utihnilo. Štefan je stekel po poti, koder sta prišla partizana in odvrigel spotoma suknjič. Tekel je nekaj časa in pred njim se je odprla jasa. Iz gozda na levi je čul govorjenje. V sami sraciji in z dvignjenimi rokami je krenil preko jase in poklical na ves glas. Prišli so partizani. Med tem so bili že pripravljene za borbo. Štefan je na kratko vse povedal in peljal komandanta k mrtvem Nemcu. Pokazal je smer, kamor je zbežal drugi.

Patrola je šla in po sledi krvi do-

FRAN ELLER:

Koroška pot

*Iz mlada že tesno me ob prepadu
nevarna vodi cesta v dvomen čas,
kruha ne stradam, duša pa mi mraz
trpi brez utehe mile v večnem gladu.*

*Tuj grem skoz mesto in prezrt sem v gradu,
doma brat rodni seje mi poraz,
davnino sveto sramoti na ukaz
od zgoraj... Trepetam v morečem jadu*

*a ne omahnem, še korak držim.
Ne bodo rame voljno se mi udale
v tem raju hlapcev in izdajnikov.*

*Kali mi sila iz prezdravih cim:
kljubuje v srcu kri Miklove Zale
in uporni duh dedov Serajnikov.*

bila še drugega. Štefan se je začudil: Drugega je zadel prav pod srcem. Izraz gnusa mu je prišel na ustnice: Mlad dečko, sedemnajstleten komaj — Slovenec in tako ostuden gestapovec, kot je bil!

Štefan je prosil, naj ga pustijo, da se spočije. Legel je na zemljo. Pogled mu je drvel med smrekami tja do vršičkov, ki so se zibali mehurko in počasi, kot je njega počasi začel zibaval spanec.

IV

Da so ga imeli precej časa pod kontrolo, Štefana ni motilo. Vse je pripovedoval, vse po vrsti. In pri duši mu je ob koncu bilo lahko.

Teško je čakal, da pride v edinih co do čete, kjer bo spet dobil v roke puško. Spočetka mu ni bilo lepo. Toda v borbi je šel prostovoljno naprej postal je sekretar mladine v bataljonu. Prišel je do knjig, in bral, bral. Toda, kadar je bilo govora o akciji, se je zdrzil: Šel bo s puško bosta govorila, kajti partizanska puška govori zame, za mojo mater, za Majdo in za vse slovenske tlačene ljudi. Ko so ležali nekaj noči ob progi, da bi jo zaminirali, je Štefan nenadoma vstal in dejal: Fantje, jaz grem naprej pogledat! In šel... Oglasili so se žvabski mitraljezi. Štefan na tla. Puško v roke! Nekaj metrov pred svojimi je bil. Nemci so navalili. Štefan pa zavpije: Fantje, ne dajmo se in vzame bombe v roke. Vsa četa je jurišala in pregnala Nemce ter progo zaminirala. Štefan pa pride z veselim obrazom: Evo ga, tovariši, mitraljez. Na progi so še pokali pragovi, ko prifrči mina. Drobec ga je oprasnil po bradi.

Četa se je veselo vrnila. Štefan je stopil pred komisarja in pokazal mitraljez.

Štefan je postal komisar čete. Na licih in na čelu so ostre gube, na bradi brazgotina. Njegov obraz je resen in strog. Plavi lasje mu uhajajo izpod nove titovke, na rokavih se mu blešče komisarški znaki, zableščijo pa se mu tudi lepi, beli zobje, ko pomisli, da visi ob rami nova, lepa brzostrelka in da ga imajo fantje njegove čete radi.

Nemci so začeli z veliko ofenzivo prav pred koncem vojne. Štefanova četa je bila že osem dni na položajih. Vseskozi se je dobro držala. To jutro pa so imeli smolo. Prav v sredi položaja ob cerkvi sv. Janeza, je odpovedal mitraljezcu „šarac“. Štefan hiti in nese mitraljez v cerkev. Razdre ga in popravlja. Toda medtem se začuje zunaj krik: Še dva mitraljeza sta odpovedala! Sneg je prišel v cev. Štefanu postane jasno, da se bo treba umakniti. Komandir teka po položajih in razporeja borce. V sredini Nemci položaj razbijejo. Nemci so že prav blizu. Oglušajoče pojejo njihovi šarci. Fantje so ne mirni. Mitraljezi morajo molčati.

Štefan ostro meri s svojo brzostrelko. Enega, dva, tri je podrl. Toda od vseh strani gredo novi. Štefan začuti pekočo bolečino v grlu. Pade in negibno obleži. Njegove ve-like, sive oči so široko odprte. V neutilažljivi sivini teh oči se ogleduje sinje nebo, ko da jim ne pusti umreti.

Po naši zemlji

Za hujskače med nami ni prostora

Pred kratkim je Slovenska fizikalna zveza priredila v Št. Primožu v Podjuni nogometno tekmo, na kateri sta se pomerili slovensko športno društvo „Obir“ iz Št. Vida v Podjuni in športni klub Sinča ves (Kühnsdorfer Sportklub - KSK). Trenirali in pripravljali sta se na nogometni turnir, ki je bil prav tam dne 15. avgusta t. l. in o katerem smo v našem listu že poročali.

Prav tako pa smo v našem listu že večkrat naglasili, da je SFZ s svojimi fizikalnimi društvi v športnih, posebno še v nogometnih skupinah združila mnogo mladincev in to ne samo naših zavednih, temveč tudi drugih, ki so doslej stali ob strani. SFZ odpravlja zastarele in škodljive nazore, da šport ni za kmečko mladino. Šport je za kmečko mladino, to so prikazale in dokazale dosedanje izkušnje. Naša kmečka mladina si po težkem in napornem delu, ki ga opravlja ves teden, želi razvedrila. Ne najde ga v gostilnah, tudi ne v slabi družbi, ker ga tam najti ne more. Gostilna, kakor vemo, na mladino kvarno vpliva. Pametno in pošteno razvedrilo pa brez dvoma najde pri športu, na nogometnem igrišču. S tem, da goji šport, se poleg tega tudi duševno in telesno krepi in utrjuje, kar ji je nujno potrebno, potrebno kot vsakdanji kruh.

Z gojitvijo športa pa naša mladina izvršuje še drugo, nad vse važno nalogo. S tem odstranjuje tiste umetne pregraje, ki so mladino na vasi dolgo časa razdvajale in jo medsebojno odtujevale. Te umetno ustvarjene pregraje počasi padajo in naša mladina jih bo nekoč dokončno odstranila. Šport združuje in zbližuje mladino na vasi, ustvarja med njo trdno prijateljstvo in tovarištvu. Uspehi na tem področju so že vidni in bodo tem večji, čim več pažnje bo naša mladina posvečala gojitvi športa.

To seveda ni po volji tistim hujskačem, ki zadnja leta sejejo razkol in sovraštvo med prebivalstvom na vasi in to hočejo tudi v bodoče; tistim, ki jim je bratstvo in enotnost na vasi in vaškega prebivalstva sploh, trn v peti. Zato to komaj ustvarjeno enotnost poskušajo na vse mogoče načine rušiti in jo dokončno zrušiti.

Tako se je kmalu po zgoraj omenjeni nogometni tekmi med ŠD „Obir“ in KSK zloglasna voditeljica nacističnega BHS-a Ana Köstinger v Dobri vesi zglasila pri mladincu, ki sodeluje v nogometni skupini ŠD „Obir“ in ga napadla, da igra nogomet pri „Titovcih“. Med prigovarjanjem, naj to opusti, mu je dejala: „Titovce moramo sovražiti“. Toda oni mladinec ji je dal odgovor, ki ji je vzel sapo, da ni vedela nič več povedati in je šla.

Tu vidimo, kdo seje razdor in sovraštvo med našim ljudstvom, med podeželskim prebivalstvom. To so tisti, ki se širokoustijo o „Heimat-treue“, v resnici pa jim je domovina deseta briga. Tako imenovana „zvestoba do domovine“ je samo

OBJAVA

Zveza slovenskih izseljencev obveščava vse svoje člane, da je dne 19. avgusta 1950 poslala zveznemu ministru za finance prošnjo za črtanje zasedbenega davka (Besatzungskostenbeitrag) za 1949-50.

Vsem izseljencem bomo v naslednjih dneh razposlali še vzorce za osebne prošnje na pristojni finančni urad za črtanje tega davka oz. odgoditev plačila do rešitve prošnje naše zveze po zveznem ministru za finance na Dunaju.

ZVEZA SLOV. IZSELJENCEV

krinka, za katero se skrivajo njihovi pravi nameni, ki v zgoraj navedenem primeru jasno pridejo do izraza.

In če kdo zares z dobrim namenom išče na Koroškem hujskače in kalilce miru, tu so in nikjer drugje. To so tisti, ki hočejo sovraštvo in ga vnašajo med miroljubno prebivalstvo, ker je to njihov poklic, ker so za to plačani. Toda z zadožčenjem lahko rečemo, da jim večina ljudstva, predvsem pa mladina, ne naseda več in jim bo tudi čedalje manj nasedala, čim bolj se bodo s svojimi dejanji sami razkrinkali.

Naša mladina ve, da šport zbližuje in združuje narode. Saj se na najrazličnejših športnih tekmah srečavajo vse narodnosti sveta, srečavajo pa se v popolnem

Vellkovec. — Stene velikovške telovadnice, ki so v času svojega obstoja šestokrat odmevale od hrupnih zborovanj, naperjenih proti pravicam in življenjskemu obstoju koroških Slovencev, so bile v petek, dne 18. avgusta t. l. ponovno priča zborovanja te vrste.

Kljub številnim vabilom, ki jih je za to zborovanje razposlal nacistični VdU, kljub mogočnim plakatom, ki so nosili parolo „šolsko vprašanje“ in niso bili nalepljeni samo po Velikovicu, temveč tudi po vseh okoliških vaseh, je bil obisk zelo reven. Še večjo, duševno revščino pa je razodeval referat. V enournem monotonem govoru je govornik dr. Scrienci hujskal proti šolski odredbi iz leta 1945, ki določa v šolah na Slovenskem Koroškem dvojezični pouk. Napadal je deželnega glavarja, ki te odredbe baje noče odpraviti, v dokaz temu prebral nekaj napisanih stvari gospoda Wedeniga itd.

Končal je brez vsakega odmeva s strani poslušalcev. Iz pičlega ploskanja, ki je sledilo izvajanju referenta, ni bilo videti, ali velja govornikovi spretnosti, s katero je navzoče uspaval, ali pa je bilo izraz hvaležnosti, da je končal.

V naslednjem kratkotrajnem razgovoru je nekaj „zvestejših“ z radikalnejšimi izpadi skušalo zabrisati mučni vtis tega dolgočasnega referenta.

Tako je neki starejši „junak“ iz za časa tako imenovanih „obrambnih bojev“ zdihoval, kako škodljiv je dvojezični pouk in da zaradi tega kulturna raven v naših krajih pada. Če nemškimi otrokom vsiljujejo slovenski pouk, da bodo ti kraji po malem slovenizirani. Deželna vlada, ki je za tridesetletnico plebiscita obljubila glasovalnemu ozemlju nekaj milijonov šilingov, naj rajši odpravi ta nasilni zakon. „Nismo se zato borili za nedeljivo Koroško“, je izjavil ta „poštenjak“, „da bi nam naše oblasti vsiljevale slovenski pouk!“

Nekdo drugi spet se je hudoval, da poučujejo v šolah „ljubljsko slovenščino“, ki je nihče ne razume in ne „vindišarski dialekt“, ki ga govorimo „pri nas na Koroškem“.

Brez dvoma pa je bil najbolj ponosen na svoj glas in na odmev, ki ga je izzval, oni velikovški „purgar“, ki je rekel: „Otroku naj se nikar ne vsiljuje tuj jezik, temveč uči naj se materinščine!“ (Ta stavek je bil iskreno mišljen in veljaven tudi za naše slovenske otroke, mi brez nadaljnega podpišemo!)

Direktni predlog enega izmed diskutantov, ki je pozival starše naj otrok toliko časa ne pošljejo v šolo, dokler vlada ne odpravi dvojezične šole, ni izzval prav nobenega odmeva. Ljudstvo se je iz preteklosti pač nekaj naučilo in danes ne naseda več nepopoljšljivim nacističnim hujska-

prijateljstvu in tovarištvu, ki ga s tem med seboj gojijo. To pa hoče tudi naša mladina. Na vasi hoče ustvariti popolno enotnost vse nepokvarjene mladine brez razlike, skovati hoče med njo trdno povezanost in nerazdružljivo enotnost, prijateljstvo in tovarištvu. In do tega bo prišlo, ne glede na hujskanje in sejanje sovraštva različnih Köstingerov in njej podobnih. **Hujskače naša mladina in vse naše ljudstvo sploh vedno bolj odklanja!** Na mesto razdvojenosti enotnost, namesto sovraštva sprava in prijateljstvo, na mesto hujskanja mir in mirno sožitje vseh na vasi — to hočemo in prav nam mora dati vsak poštenjak in se nam pridružiti. Po teh načelih bo naša mladina delala tudi v bodoče. Kje bo uspeh, ni težko uganiti — uspeh bo na strani naše mladine, ki pogumno zre v bodočnost in se zaveda svoje naloge in dolžnosti.

čem, ki bi ga radi spet sprovedli na staro pot, kjer je bila beda, trpljenje in nasilje na dnevnem redu. Ljudstvo hoče s preteklostjo obračunati in hoče boljšo bodočnost!

škofiče. — Slovenski pouk na dvojezičnih šolah je gotovim elementom, predvsem pa tistim, ki se iz preteklosti niso prav ničesar naučili, že dolgo časa trn v peti in se z vsemi sredstvi trudijo, da bi ga odpravili. Temu namenu je služilo tudi zborovanje VdU, ki je bilo minulo nedeljo pri nas v Škofičah. O zborovanju v pravem pomenu besede tu seveda ne moremo govoriti, ker na nekem mestu v Škofičah, kjer se že od nekdanj zbirajo bivši nacisti in njim podobni, se je zbralo celih 12 ljudi. In kdor je imel priložnost to „zborovanje“ opazovati, je nehoti dobil vtis, da je na zborovanju bivše NSDAP, zakaj začel ga ni nihče drugi kot nekdanji „Ortsgruppenleiter“, pa tudi potekalo je v popolnoma nacističnem duhu.

Za bivšim „Ortsgruppenleiterjem“ je govoril neki tujec. Kdo in odkod je bil, ne vemo, ker tega ni hotel povedati, tudi potem ne, ko ga je škofiški podžupan, tov. Lovro Kramer, ki je prišel na zborovanje zato, da referentu in pičlemu tuca-

tu nepopoljšljivih pove mnenje večine občanov, za tem izrecno vprašal. Tov. Kramer ga je mimogrede opozoril tudi na to, kako pri nas sploh more govoriti, ko niti ne pozna položaja niti problemov, ki nas težijo. Govornik seve ni vedel odgovora. Napadal je dvojezični pouk in trdil, da ne gre, da bi se nemškimi otrokom vsiljeval slovenski jezik. (Tu bi govornika samo vprašali, koliko otrok v naši občini je v resnici nemških!) V svojih izvajanjih, ki so bila do pičice podobna govorom bivših „Kreisleiterjev“ in drugih nacističnih veljakov, je dalje izjavil, da pouk slovenskega jezika ni nič drugega kot izguba časa. Mnogo je govoril o „pravici staršev“, ki edini smejo in imajo pravico odločiti, v kakšnem jeziku naj se njihovi otroci poučujejo.

Ko mu je tov. Kramer na to stavil vprašanje, kdo je ob uvedbi obveznega šolskega pouka vprašal takrat 100 % slovenske občine, v katerem jeziku naj učitelji poučujejo njihove slovenske otroke, govornik spet ni vedel kaj odgovoriti. Pa kaj naj bi na to tudi odgovoril, ko pa dobro ve, da so nam kljub tako imenovanim „utrakvističnim“ šolam, enostavno vsilili nemški jezik.

K besedi se je oglasil tudi škofiški učitelj Saitschnig, ki je popolnoma objektivno zavzel stališče do dvojezičnega pouka, s čimer je referent dobil nov udarec v obraz in sicer od strani, od katere ga je še manj pričakoval. Tu se vidi, da tudi res demokratični učitelji odklanjajo hujskanje in sejanje šovinizma ter nacionalne mržnje. Sploh pa je bilo to zborovanje popoln poraz za neonacistične hujskače v VdU, poraz že v toliko, da se povabilu skoraj nihče ni odzval. Ljudstvo počasi pač prihaja do spoznanja in spregleduje, samo peščica nacističnih hujskačev je nepopoljšljiva. Pa če še tako kričijo, mi in z nami vred vsi pošteti demokrati bomo znali braniti naš slovenski jezik, kakor smo ga znali braniti v najtežjih časih!

Grebinj. — V torek preteklega tedna je v Lipi pri Grebinju v koči, v kateri stanuje kolarski pomočnik Šimen Mikl, izbruhnil požar, ki je v kratkem uničil celotno kočjo. Požar je prav tako popolnoma uničil drvarnico, ki se je držala kože. Pohištvo in inventar so z vso silo rešili. Na pomoč je prihitela požarna bramba iz Rude, toda pogasiti se skoraj nič ni dalo, ker je bila kočja lesena. Škoda cenijo na približno 5.000 šilingov, kar je za malega, delovnega človeka vsekakor precejšen udarec.

118

Naraglavški Anzuh se je ozrl. Ni se motil: bil je malgajevец Lužnikov, poleg njega pa je stal Kotalov Franci, Hed in še več znancev iz Malgajevce čete.

Kotalov je takoj priskočil.

„Živio! Ste tudi vi prišli?“

Lužnikov se je takoj vtaknil v Naraglava:

„Zakaj pa nisi hotel k propagandistom?“

„Nisem!“ je odgovoril Anzuh.

„Zakaj?“ je hotel vedeti Lužnikov.

Ker mu Naraglavški Anzuh ni odgovoril, je Lužnikov pikro pripomnil:

„Menda nisi k onim pristopil?“

Za odgovor se je vsa gruča Mežičanov glasno zasmejala. Potem je dejal Repežev Rok:

„Povejte rajši, kako bo jutri...“

„Zmagali bomo!“ jih je odgovorilo nekaj.

„Kaj pa ti praviš, Kotalo?“

„Ni gotovo...“

Drugi propagandisti mu tega niso dali veljati:

„Kaj boš dvomil! Zmaga je naša. Če bi pa ne bila, bomo vse razbili!“

Pomaknili so se bliže h kresovalcem. Ogenj je enakomerno plapolal in obrazi zborovalcev so skoraj zamaknjeno žareli v svitu plamenov. Vse se je zdelo kakor vzvišen, simboličen nočni obred.

„Ali vidiš Požganjarja in njegovo zelenobo?“ je vprašal Hed tovariša.

Iztegnili so vratove. Požganjar je res stal s svojo hčerko v prvih vrstah kresovalcev; njegov dolgi grdi obraz je gledal naravnost v ogenj, a roke je imel sklenjene na prsih.

Kresovalci so odpeli še eno pesem, nato je trgovec Kandut stopil

MATI

Bilo je decembra 1944. v Slovenskem Primorju. Po Trnovskem gozdu je besnela močna švabska ofenziva. Nekaj dni so bile borbe tako blizu partizanske bolnice „Pavla“, kjer sem se takrat zdravila, da nismo smeli niti kuriti. Nekega dne tik pred bojiščem, ko so bili švabi najbližje, še govoriti nismo smeli. Ko smo poslušali streljanje, smo se samo spogledovali in vse oči so govori- le isto:

„Le zakaj ne morem biti zdaj na položaju, da bi žgal po hudičih!“

Dva dni za tem so prinesli v našo bolniško barako nekaj ranjencev. Med njimi je bil mlad, slaboten fant, črnih las in izredno živih črnih oči. Desno ramo mu je raztrgala mina in pod lopatico mu je zijala globoka rana, da si mu videl pljuča. Ranjen pa je bil tudi v obe nogi in nesreča je hotela, da je imel na desni nogi poškodovan živec, kar mu je povzročalo silne bolečine. Ko mu je dr. Pavla pregledovala rane, smo bili skoraj vsi edini v mišljenju:

„Težko, da bo kaj z njim! Preveč ga je raztrgalo!“

Ko smo spraševali dr. Pavlo o njenem mnenju, ni rekla kakor sicer v težkih slučajih:

„Če bi bilo to v normalnih prilikah, bi prav gotovo umrl, ker je partizan, pa bo skoraj sigurno prebolel“, ampak je rekla:

„Mogoče ga bom rešila.“

Iz teh besed, še bolj pa iz načina, kako so bile izrečene, smo spoznali, da visi tovariševo življenje na tanki niti in nas vseh se je polastila bojazen, da se ne bi ta nitka utrgala. Izvedeli smo, da se imenuje ranjenec Ludvik in da je doma iz Tržiča ob Soči. Kar nenadoma je dobil vzdevek „naš Ludvik“. Nekaj nas je bilo toliko pokretnih, da smo za silo hodili. Nепrestano smo lazili okrog njegovega ležišča in s skrbjo zrlili v njegov mirni, mrtvaškobledi obraz. Zdelo se nam je, da gleda skozi zaprte trepalnice s svojimi črnimi očmi in nas sprašuje:

„Kako je z menoj?“

Tisti dan je bilo v naši baraki izredno mirno. Ni bilo akcij, s katerimi smo si sicer krajšali čas, niti bur- nih diskusij, niti smeha. Izgledalo je, kakor pred dvema dnevoma, ko zaradi sovražnikove bližine nismo smeli govoriti. Kadar je prišla zdrav- nica pogledat, kako je z Ludvikom, se je kar čudila nenavadni tišini.

Proti večeru je začel Ludvik stoka- ti, da ga boli desna noga. Rane na ramenu sploh ni omenjal. Vročina je

rasla in čim smo upihnilo luč in se pripravljali, da zaspimo, je začel blesti. Nekaj čudnega je bilo v besedah, ki jih je niral drugo na drugo, počasi, kakor da gre po vsako prav do globine srca.

S svojo materjo se je razgovarjal. Pripovedoval ji je ves potek borbe od trenutka, ko je njegova edinica zasedla položaj, pa do takrat, ko so tik njega otrpnile roke trem tovari- šem, on sam pa je bil tako težko ranjen.

„Veš, mama, naši so se morali umakniti, toda zdaj, zdaj že prav gotovo podijo Švabe nazaj v njihove brloge in kmalu jih bomo spodili z naše zemlje.“ Tako je govoril.

Kmalu za tem je bil v ladjedelnici v Tržiču, kjer sta si skupaj z očetom služila trdo skorjo kruha. Jezil se je na fašiste in vse one, ki izže- majo delovnega človeka. Bodril je mater:

„Moramo, moramo se boriti za našo svobodo.“ In spet se je vrnil na bojišče, ter pripovedoval o uspe- hih, ki so jih dosegli naši borci. Ne- kajkrat je vmes prosil:

„Mama, pridi me obiskat! Tu je tako mirno!“

Tako je šlo vse dotlej, dokler ni začela delovati injekcija za pomirje- nje.

Vedeli smo, da zaradi varnosti bolnikov ne sme prihajati nihče v bolnico na obisk in da niti svojim znancem ne smemo pisati. Kljub temu so nekateri ugibali:

„Kaj če bi pisali Ludvikovi mami, naj pride vsaj na našo javko poiz- vedet, kako je z njim?“

Prav tako, kakor je postal dopol- dan sin „naš“, tako je postala zdaj mati „naša“ in zdelo se nam je, da ima pravico priti na javko, ker jo poznamo že od pamtliveka. Končno smo zamisel, da ji pišemo, popolno- ma zavrgli. Ne samo zaradi varnosti bolnice, ampak tudi zaradi matere same. Živela je v Tržiču, tam daleč, daleč ob sinjem Jadranu, naša bol- nica pa je bila v skriti globeli med visokimi hribi blizu Mrzle Rupe. Pot je dolga, snega je ponekod nad 1 meter in po Trnovskem gozdu divja- jo borbe. Zakaj bi vznemirjali ma- ter, ki mu ne bi mogla pomagati?

Naslednje dni je bilo Ludviku ne- koliko boljše. Vročina je padala, če- prav komaj vidno in začeli smo upa- ti, da bo ostal živ. Najbolj se nam je prikupil s tem, ker ni nikdar tarnal, ko mu je zdravnica prevezovala rane. Če smo ga spraševali, če ga kaj

boli, je vedno zanikal, le enkrat je odgovoril:

„Boli samo, če te fašisti tepejo.“

Po kakih 9 ali 10 dneh smo že po- zabili, da smo hoteli pisati njegovi materi.

Takrat pa se je zgodil čudež. Vsaj nekateri so trdili, da je čudež.

Ludvikova mama je prišla na našo javko na Mrzli Rupi, to se pravi k kmečki hiši, kjer so sprejemali ran- jence in hrano za bolnico. Kurirji so prinesli od nje paket in pismo. Zdaj čaka na javki na odgovor.

Ne samo Ludvika, nas vseh se je polastilo razburjenje. Kako je izve- dela, da leži njen sin v bolnici? Mo- goče ji je le kdo izmed nas pisal? Toda kdo je vedel za njen naslov?

Tako smo ugibali, dokler ni Lud- vik pojasnil vse zadeve. Njegova ma- ma je bila sekretarka AFŽ v Tržiču, oče pa je bil povezan v ladjedelnici. Pri njih so se oglašali kurirji in ob- veščevalci in tako je mati slučajno izvedela za svojega sina. Pri hiši je bilo veliko razburjenje. Ni jih vzne- mirjalo samo to, da je sin ranjen. Še težje je bilo vprašanje:

„Ka naj mu nesem, ko ni ničesar pri hiši?“

Star pregovor pravi, da materina ljubezen čudeže ustvarja. To kar je bilo v paketu, je bil res čudež mate- rinske ljubezni. Ludvik je gledal na bele maslene kruhke, na potico in drobno pecivo in debele solze so mu polzele po licih:

„Le kje je vse to dobila? Kje? Kdo ve, kaj je neki prodala, da je lahko kupila belo moko in maslo?“

Gledal je na vse dobrote in ni se mogel odločiti, da bi kaj pokusil. Nekaj čudno svečanega se je naseli- lo v našo barako in vsak se je bal, da bi ta trenutek pretrgal. Končno se je le oglašil tovariš, ki je v borbi iz- gubil nogo in ki je bil naš največji šaljivec.

„No, Ludvik, poglej še enkrat, če je kaj cigaret!“

Cigaret ni bilo. Mati je pisala, da ve, da Ludvik zdaj ne sme kaditi in mu je poslala namesto cigaret bon- bone.

Ludvik sam ni mogel pisati in me- ne je zadela dolžnost, da odgovorim v njegovem imenu to, kar mi je on narekoval. Okorne so bile besede in redke, toda mati je iz njih prav go- tovo razbrala to, kar ji je hotel sin z njimi povedati. Glavno pa je bilo, da je Ludvik živ.

Mati se je vračala peš skozi za- sneženi trnovski gozd kjer je bilo ponekod snega do pasu, preko Vi-

k pojemajočemu kresu in spregovo- ril:

„Domovini zvesti rojaki in rojaki- nje! Danes je poslednji večer nego- tovosti, jutri nam bo zasijala svobo- da. Zdaj se mirno razidite in pokaži- te našim nasprotnikom, da smo di- sciplinirana vojska. Heil, nedeljiva Koroška!“

Kresovalci so se začeli razhajati. Tik mimo Mežičanov in malgajevcev je šel Požgajnar. „Ali ga vidiš?“ je zinih Lužnikov.

Herenbauer ga je slišal; s poše- vnim pogledom je ošinil družbo, a se ni ozrl.

„Kako so ponosni! Jutri jim bodo pa pristigli greben!“

„Poglejte, poglejte, Pipan!“ je vz- kliknil žagar Pasterk.

„In Blek!“

„In Šinkovec!“

„In Tepan v civilu!“

„In Šravf? ...“

„In — Šoga? ...“

„In — Šantač? ...“

Vsak hip se je prikazal kak znan obraz.

„Kaj pa delajo vsi ti ljudje tu- kaj?“

Delavca Pipan in Blek sta se ozrla

v skupino na pločniku. Oba sta ime- la koroško zastavico v gumbnici.

Zdaj se je bližal rekvizitor Šravf v družbi nekaj moških in žensk.

„Šravf! Šravf!“ je šlo med Meži- čani.

Njegova pojava je bila nekaj ne- pričakovanega. Rekvizitor je še pred izbruhom nemirov v Mežici izginil iz doline ter si tako rešil življenje. Od tistih dob ga ni nihče več ne videl ne slišal o njem. Njegova hišica je dol- go stala zaprta. Lansko leto pa so pobrali njegovo pohištvo in ga od- peljali na kolodvor. S tem je za Šravfom, — razen praznih hlevov — izginila iz doline zadnja sled.

Šravf, ki je bil takrat pobegnil v Avstrijo, je bil doma s plebiscilnega ozemlja. Kakor tisoči drugih, kakor Pipan in Tepan, je tudi on prišel v glasovalno cono, glasovat v eni iz- med velikovških občin.

Ko je bil rekvizitor že pri meži- ški gruči, je Repežev Rok nenado- ma stopil k njemu in stegnil dolge roke po njem.

Ali je bil prijem tako silen ali pa je bil pogled Repeževih oči tako stražen — Šravf je bolešno zakri- čal.

„Dober večer, Šravf!“ je mirno rekel Repežev Rok, ne da bi umak- nil roke. „Po dolgem času se pa le spet vidimo!“

Potem so se Repeževe roke nape- le in Šravf je kar sam od sebe omah- nil iz vrste ter se opotekel proti Re- pežu. To se je zgodilo tako hitro, da je njegovo ožje spremstvo komaj še utegnulo razumeti, kaj se godi.

Šravf je obupno zatulil:

„Na pomoč, na pomoč!“

„Tiho bodi! Stari znanci smo!“ mu je zaklical Naraglavški Anzuh, ki je pristopil k Šravfu od druge strani.

„Na pomoč, na pomoč!“ se je drl Šravf in se zaman skušal otepati.

Kresovalci so se že zgrinjali proti Šravfu. Iz ozadja so se bližale pa- trulje žandarjev. Grozila je nevar- nost večjega spopada.

V tem hipu je Repežev Rok s pest- jo zamažil Šravfu kričava usta. Si- len udarec mu je priletel naravnost na obraz, da so zobje zahreščali in je iz ust bruhnila kri. Nato je skoraj onesveženega rekvizitorja z moč- nim sunkom zagnal nazaj v gručo njegovih spremljevalcev, ki ga je morala prestreči, da se ni zvalil po tleh.

(Dalje)

pavske doline in Krasa proti domu. Po petdnevnem potovanju je prišla v Tržič. Vsa utrujenost je bila po- zabljena, ko je pripovedovala znan- cem in znankam o sinu, o partizanih, ki jih je videla, o borbi v Trnov- skem gozdu, o požganih domovih in požrtvovalnosti ljudi, ki jih je sreča- vala.

„Nismo sami v naši borbi proti fašistom! Vsa Primorska je eno sa- mo vojno taborišče.“ Tako jih je bodrila.

Po dobrih štirinajstih dneh je pri- šla Ludvikova mama spet na Mrzlo Rupo. S seboj je prinesla poleg pa- keta za sina tudi dobrote za nas vse. Njene znanke so jih pripravile za nas. Tudi lepo število pisem je bilo priloženih našemu paketu. Govorila so o naši skupni borbi in veliki zma- gi, ki jo bomo izvojevali in o veliki ljubezni, s katero so v Tržiču gleda- li na borce. Tokrat nisem pisala Ludvikovi mami samo besed, ki mi jih je on narekoval. Pisala sem ji še posebej v svojem imenu in v ime- nu vseh tovarišev iz naše barake.

Od takrat naprej sva si stalno do- pisovali in čim več sva si pisali, tem- bolj sem si želela, da bi jo enkrat osebno spoznala.

Nekaj tednov za tem sem zapusti- la bolnico in šla spet na delo. O Lud- viku sem izvedela, da je ostal v bol- nici Pavla do osvoboditve in da je moral tiste najhujše dni, ko je na smrt ranjena pošast še v zadnjih kr- čih stegovala svoje kremplje po na- ših življenjih in domovih, z drugi- mi ranjenci vred prebiti v skitem bunkerju. Ob osvoboditvi je bil pre- meščen v bolnico v Gorico. O njego- vi materi nisem slišala več ko tri mesece ničesar.

Ko so naše zmagoslavne divizije osvobodile Trst, sem prišla nekega dne na mestni odbor AFŽ v Trstu. Pripravljale smo delegatke za II. kon- gres AFŽ v Ljubljani. Med drugimi je sedela tudi preprosta, drobna že- nica, s črnimi, izredno živimi očmi. Te oči sem že nekje videla! Iskala sem po svojem spominu, dokler se nisem spomnila. Stopila sem do nje in jo vprašala če ni mogoče Ludvi- kova mama.

„Sem“ je odgovorila začudeno.

Tako sva se spoznali.

Ko sem prihajala v Tržič, sem vi- dela, da je ona, preprosta ženica, tam središče vsega dela. Kdor česa ni vedel, se je obrnil do nje, kdor je kaj potreboval, je prišel k njej. Kmalu ni bila več mati samo svo- jim domačinom, ampak vsem bor- cem in aktivistom, ki smo prihajali v Tržič.

Bila je izvoljena kot delegatka na II. kongres AFŽ v Ljubljani. Ko se je vrnila sem jo vprašala, kako ji je bilo vsež.

„Ne smeš se mi smejeti“ je re- kla resnobno, „toda najlepše je bilo to, da sem prišla s čisto vestjo na kongres.“

„Kako misliš to?“ sem se začudi- la.

„Poglej, 25 let in še več smo si želeli, da bi bili združeni z ostalo Slovenijo in danes smo svobodni in ni več daleč dan, ko med Tržičem in Ljubljano ne bo več meje. Kako bi me bilo sram, če bi stopila prvič v življenju v Ljubljano z zavestjo, da v tej borbi nisem doprinesla toli- ko, kot morem in da si svobode ni- sem zaslužila. Tako pa sem imela zavest, da sem vzgojila edinega otroka tako, da je šel na pravo pot in da sem tudi kot mati partizana izpolnila svojo dolžnost.“

Takrat še Ludvikova mama ni ve- dela, da svobode, ki si jo je zasluži- la, ne bo dobila, ker so na svetu ljudje, ki so iz njenega trpljenja, trpljenja njenega sina in mnogih, mnogih tisočev naredili kupčijo.

Čepe Marica — Eva

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Ce- lovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Depisi naj se pošiljajo na naslov: Klau- genfurt 2, Postschließfach 17.